

МИХАЙЛІЧЕНКО М. А.

канд. іст. наук,

КУДІНОВ Д. В.

д-р іст. наук, доцент

До історії парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Волокитинський»

Заснування парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Волокитинський» пов'язане із іменем Андрія Михайловича Миклашевського (1801–1895). У 1829–1830-х роках він розпочав облаштування свого родового маєтку в с. Волокитине*, збудувавши садибний будинок і заклавши парк. На початок ХХ ст., за визнанням історика П. Я. Дорошенка, створені А. М. Миклашевським «будинок і парк, за своїми розмірами, шляхетною простотою, строгістю, співмірністю і гармонією усіх садибних будівель з місцевістю», являли собою один з кращих зразків старовинної садиби.

Уся садиба було оточена високою огорожею з дикого каменю, яка не збереглася. На в'їзді до неї були збудовані готичні ворота, з обох сторін прикрашені порцеляновими гербами [6, с. 5-7]. Ці ворота збереглися, проте втратили елементи декору.

Від в'їздних воріт йшла доріжка у напрямі до поміщицького будинку. Він був дерев'яний, одноповерховий з мезоніном, збудований у стилі ампір. Чоловий фасад був прикрашений портиком та фронтоном, на шести колонах з корінфськими ліпними капітелями. До нього примикав партер з

* Волокитине належало Миклашевським від 1679 р.

квітковими клумбами, на місці якого нині знаходиться меморіал загиблим у роки Другої світової війни. Середня частина заднього фасаду дещо виступала від лінії будинку, верхня її частина з балконом під напівкруглою аркою мала красивий фронтон з дерев'яними різними гербами. Задній фасад виходив на відкриту напівкруглу терасу з оранжерейними рослинами та великий круглий газон з розкиданими по ньому деревами. Окрасою інтер'єру будинку були старовинні меблі і посуд, порцелянові камін та люстра, портрети А. М. Миклашевського та А. А. Олсуф'євої з синами роботи М. М. Ге, зброя стародубського полковника М. А. Миклашевського тощо [6, с. 5-7]. Будинок до нашого часу не зберігся. На його місці знаходяться ґрунтові насипи, які дозволяють приблизно визначити його місцезнаходження. Як склалася доля реліквій роду Миклашевських, що зберігалися в ньому, нам з'ясувати не вдалося.

Неподалік будинку (за розповідями місцевих мешканців поблизу збудованої в радянські часи будівлі сільради) А. М. Миклашевський спорудив пам'ятник своїй померлій після невдалих пологів і похованій в Москві на Ваганьковському кладовищі дружині Дар'ї Олександрівні, уродженій Олсуф'євій (1818–1848) [7, с. 260]. Пам'ятник (до нашого часу не зберігся) був збудований між 1875 і 1895 роками у вигляді піраміди з тесаних брил дикого каменю, всередині знаходилася мармурова фігура жінки, що схилилася над урною [6, с. 6]. В пам'яті місцевих мешканців цей пам'ятник зберігся як «Журба».

По сторонам будинку і за ним розташовувався сад, головною окрасою якого була перспектива, утворена широкою липовою алеєю, що вела від будинку до «Золотих воріт».

Історик архітектури В. Вечерський охарактеризував «Золоті ворота», як збудовані у неоготичному стилі, що «відображає період захоплення романтизмом в архітектурі». Усупереч цьому А. Дейнека охарактеризував цю витончену

трипрогонову споруду, фланковані шестигранними вежами з зубцями як споруду, зведену в «мавританському» стилі [5, с. 179; 2, с. 936-937].

Втраченими є деякі аутентичні частини, зокрема, чавунна з бронзою решітка воріт (сучасна ж решітка за своєю формою та виконанням далека від оригінальної, і, хоча й виглядає досить новою, проте має пошкодження). Не вціліла й мармурова дошка с написом латиною: «Ad maiorem Dei gloriam anno 1875 exes. A. Miclachevski» («Для більшої слави Господа року 1875 спорудив А. Миклашевський»), що була встановлю на високому фронтоні воріт, з лицьового боку. Прикметно, що тривалий час брами не вважали пам'яткою архітектури й лише 1972 року були внесені до т. зв. «Додаткового списку пам'яток архітектури» [4, арк. 69].

Архітектурною домінантою садиби Миклашевських була мурована, хрещата в плані, однобанна, з триярусною дзвіницею на західному фасаді Покровська церква (розташовувалася напроти садибного будинку, ліворуч від партеру). Збудована вона була в 1846-1857 рр. у перехідній стилістиці від пізнього класицизму до романтизму [2, с. 936].

В інтер'єрі містилися великий порцеляновий іконостас, порцелянові вікна, з бані звисали чотири величезні порцелянові люстри. Інше церковне начиння також було порцеляновим, виконане в білій, синій і золотавій гамі кольорів: кіоти, дарохранильніці, панікаділо, полікаділа, дев'ять свічників метрової висоти тощо. У центральній частині іконостас містилися образи на мідній дошках, а на царських брамах – ікони, писані на фарфорі, а також образи бокового вівтаря св. Варвари й в інших частинах храму «давньої іконописі, вкриті срібними визолоченими ризами». Все порцелянове начиння церкви було виготовлене на Волокитинській порцеляновій мануфактурі Миклашевських. Церква була знищена протягом 1955-1958 років за розпорядженням Сумського облвиконкому від 29 червня 1955 р. для «побудови сільського клубу на 400

місць» місцевого колгоспу ім. Жданова – зведений на фундаменті храму 1967 року «на відзнаку 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції». На жаль, не вдалося зберегти унікальний порцеляновий іконостас. Вочевидь, він був зіпсований й пограбований ще в довоєнний час. Фрагменти іконостасу були передані Глухівському районному історико-краєзнавчому музею (в 1930-х роках), а в повоєнні роки також потрапили до фондів Академії архітектури УРСР (нині зберігаються в Державному архітектурно-історичному заповіднику «Софійський музей»), Путивльського краєзнавчого музею, Сумського художнього музею, Сумського обласного краєзнавчого музею, а високохудожнє «Розп'яття» – до Державного історичного музею УРСР. Станом на 1956 р. у храмі ще зберігалися дві меморіальні фарфорові дошки, що пропонувалося «зняти й зберегти». Один із дев'яти напільних підсвічників опинився в Спасо-Преображенському соборі м. Путивль [1, с. 271-273; 2, с. 936; 3, арк. 90; 8, с. 165, 9, с. 104; 10, с. 326–327; 11, с. 287–288].

Праворуч від входу до церкви (за розповідями старожилів у склепі всередині церкви) знаходилась могила її фундатора [6, с. 7]. Кілька років тому біля підніжжя зруйнованого храму навпроти в'їзних воріт було споруджено пам'ятний знак із зображенням Покровської церкви та написом, який свого часу було вибито на могильній плиті А. М. Миклашевського «Место конечного упокоения создателя храма сего».

Таким чином, до нашого часу не збереглися такі цікаві з історичної та мистецької точки зору пам'ятки садиби Миклашевських як: головний будинок, Покровську церкву, пам'ятник-піраміду Дар'ї Олександрівні Миклашевській, могилу Андрія Михайловича Миклашевського. Елементи декору втратили в'їзні та «Золоті» ворота. Разом із тим, з огляду на історію садиби та видатних людей, пов'язаних із нею, парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення

«Волокитинський» має потенціал не лише як об'єкт екологічного туристичного відпочинку, а й історико-культурного туризму.

1. Вечерський В. В. Втрачені об'єкти архітектурної спадщини. К.: НДПІАМ: Головкивархітектура, 2002. 591 с.

2. Вечерський В. Палацо-парковий ансамбль садиби Миклашевських, 1830 // Звід пам'яток історії та культури України. Сумська область / НАН України. Інститут історії України; Центр досліджень історико-культурної спадщини України. К.: б. в., 2017. С. 936-937.

3. Державний архів Сумської області (далі – ДАСО). Ф. Р-3343. Оп. 1. Спр. 92. 120 арк.

4. ДАСО. Ф. Р-3343. Оп. 1. Спр. 242. 114 арк.

5. Дейнека А. И. Памятники архитектуры Сумщины: Путеводитель. Харьков: Прапор, 1989. 199 с.

6. Дорошенко П. Волокитино. *Столиця и усадьба*. 1915. № 44. С. 5–8.

7. Московский некрополь / Сост. В. И. Саитов, Б. Л. Модзалевский, Авт. предисл. и изд. Вел. кн. Николай Михайлович. Т. 2: (К–П). СПб., 1908. 486 с.

8. Путивль. Фотопутеводитель / Сост. Вечерський В. В., Гильбо И. А., Луговский А. В. К.: «Мистецтво», 1992. 192 с.

9. Ралдугіна Т. П. Павло Скоропадський – нащадок славетних українських родів (за матеріалами Національного музею історії України). *Національна та історична пам'ять*. 2013. Вип. 7. С. 95–106.

10. Филарет (Д. Г. Гумилевский). Историко-статистическое описание Черниговской епархии . Чернигов: Губ. тип., 1873. Кн. 7: Стародубский, Мглинский, Новозыбковский, Глуховский и Нежинский уезды. 437 с.

11. Чурочкин А. А. Путивльская земля в X – начале XX века. ЧКП «Эллада», 2011. 360 с.